

VÅLERENGA HISTORIELAG

Et organ for
Vålerenga Historielag

*Mer gammelt
enn nytt*

Årgang 9 nr. 2 - 2006

Bryn-Halden & Nitedals Tændstikfabrik Fyrstikkalleen 9

Flyfoto Widerøes Flyveselskap / Romnes 1936

Byantikvaren i Oslo

Viktig!

Bydelsvandring 12. juni kl 18.00 fra Grønvoll gård. Informasjon med program finner du på side 10. Hvis du ikke kjenner veien, kan du møte på trappa ved bokhandelen ved Fyrstikktorget kl 17.45.

Har du husket medlemskontingenten for 2006?

Vår/sommeraktivitetene våre

Euen Haugseth

Det er i skrivende stund blitt langt uti mai. Siden siste avis har vi hatt nok et vellykket medlemsmøte. Denne gang måtte vi ty til kirkestua, noe som viste seg å være et godt valg. Riktig mange hadde våget seg ut i den regnfulle aprilkvelden, og vi klarte å fylle opp hele lokalet. Takket være nye krefter i styret og ressursgruppa, fikk vi god hjelp da noen av de faste medhjelperne ikke kunne delta på møtet. Marion, Grethe og Grete sørget for at vi holdt på tradisjonen med vaffel- og kaffeservering, og at vi fikk kjøpt den nye DVD'en som var lagt ut for salg.

Knut Roar hadde gjort grundige forberedelser, og vi fikk se og høre om det flotte interiøret og kunsten som tidligere prydet Vålerenga kirke. Vi fikk god bruk for en av våre nyanskaffelser fra i fjor, "kanonen", og fikk se store og gode forstørrede bilder på lerretet foran i salen.

Alle som følger med i media, vet at Vålerenga har en av landets mest etterspurte og populære prestes, nemlig Einar Gelius. Vi syntes det var naturlig å invitere han i og med at vi var på hans "hjemmebane". Han fortalte om sitt virke her og alt som skjer i miljøet rundt Vålerenga kirke. Et tydelig bevis for at folk fulgte godt med, var spørsmålene fra og kontakten med de i salen.

Et annet av kveldens høydepunkt var slippet av historielagets nye film om Vålerenga. Vi fikk se en kortversjon på rundt 15 minutter av DVD'en. Produsenten Tor Høgvard var da også tilstede og mottok stor heder og takk for sin innsats. At dette var populært, var det betydelige salget av filmen i kaffepausen et bevis på.

Tirsdag 16. mai mottok vi den triste beskjeden om at Arne Mustad Sørensen var død. Arne har vært et aktivt medlem hos oss siden han ble medlem

allerede i oppstartsåret 1992. Etter å ha bodd hele livet på Vålerenga hadde han en unik kunnskap om og interesse for denne bydelen. Vi fikk dele dette med han i bl.a. arbeidet i styret, kalendergruppa og ikke minst under forarbeidet med boka vår. For flere av oss som også var nære venner av Arne, kommer vi til å merke at det blir et stort tomrom etter han. Vi er heldige som har fått lov å kjenne han og å ha med en sånn ressursperson i laget vårt. Vi viser til minneordet om Arne Mustad Sørensen i denne avisen.

I mars var flere fra historielaget på Hovin bokkafè. Der fikk vi høre om fyrstikkarbeidersken Karoline Kristiansen fra Vålerenga. Dette ga oss inspirasjon til et av temaene på vår bydelsvandring som er nært forestående. Vi kom i kontakt med folk som var knyttet til den tidligere fyrstikkfabrikken på Grønvold, og en bekjent i styret i Malerhaugen Vel. Nå ser det ut til at vi får til en innholdsrik spasertur fra den gamle fyrstikkfabrikken og ned til Vålerenga den 12. juni. Møt opp, her blir mye fin og interessant lokalhistorie.

Styret benytter anledningen og ønsker medlemmene en riktig god sommer.

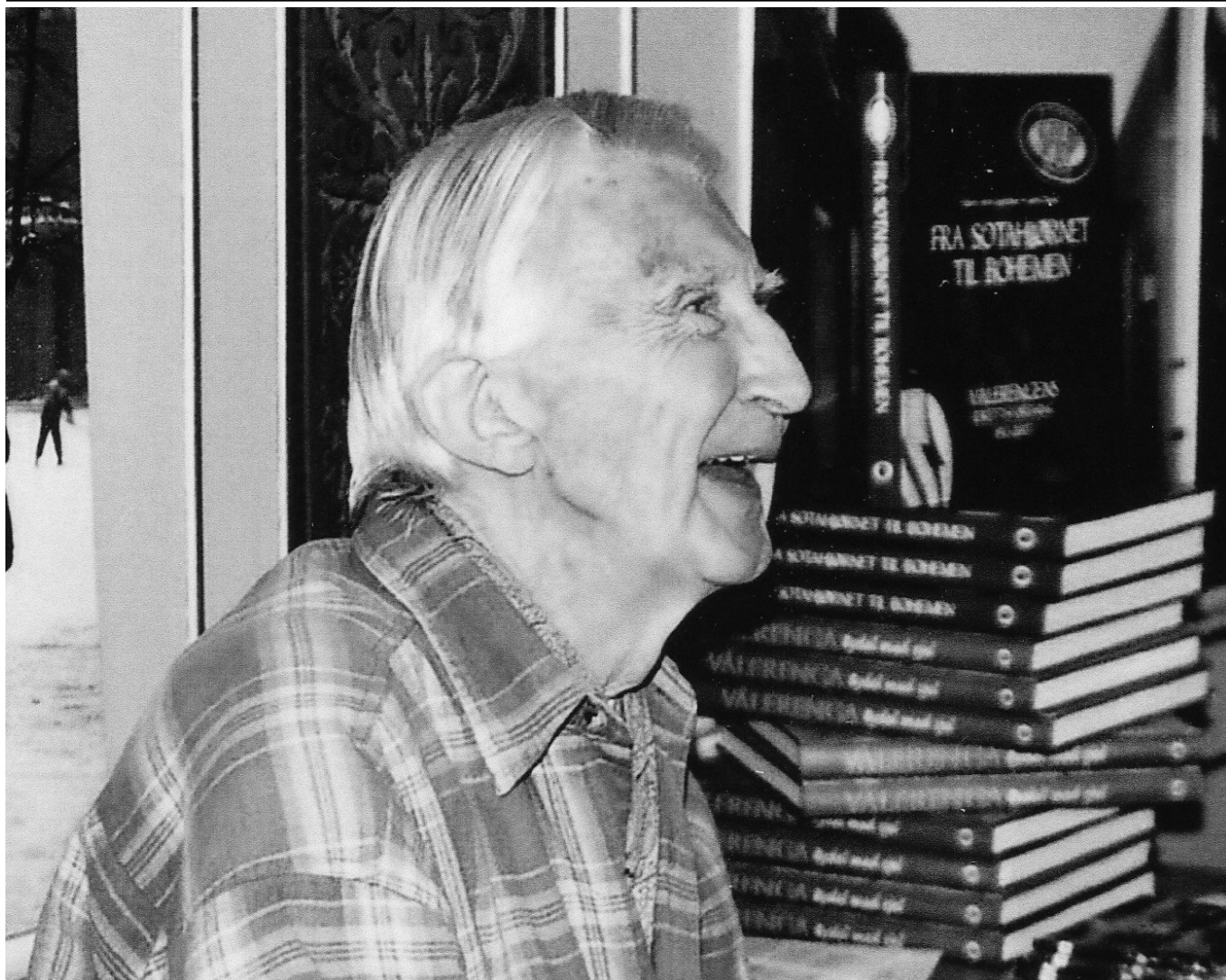

Arne Mustad Sørensen

En ekte "Vålerengsgutt" har forlatt oss.

Født 17.april 1921 død 16. mai 2006

Av Even Haugseth

Arne Mustad Sørensen - En glad Vålerengsgutt i aktiv tjeneste på vår fotoutstilling

Foto: Bjørn Granlund

Dagen før nasjonaldagen mottok vi det sørgelige budskapet om at Arne Mustad Sørensen var død. Arne var en av de virkelig ivrige i historielaget og ble tidlig med som aktivt medlem sammen med kona Solveig. For de som ikke kjente han fra før, ble det fort klart at dette var en kar som satt inne med utrolig mye kunnskap om Vålerenga. Det var få i laget som hadde bodd hele livet her, og i tillegg hadde han også stor interesse for denne bydelen. Ikke mange hadde så god husk og så gode fortelleregenskaper som Arne. Gleden hans av å fortelle om egne opplevelser og å dele sin kunnskap med andre gjorde at han ble en viktig person for

historielaget.

Arne hadde også en stor tilhørighet til Vålerenga, og han hadde en ekte stolthet i seg over å være herfra. Han var som han ville sagt det selv, "en ekte Vålerengsgutt". Familien hans hadde da også vært godt forankret her i generasjoner. Oppveksten i familiens leiegård i Strømsveien 13 og en bestefar rett nedenfor i St. Halvards gate 44 betydde mye for Arne. Det gjorde også miljøet ellers, gatene, husene, butikkene og menneskene her. Rett ved lå lekeplassen på "Verket" som han kalte det, og skøytebanen litt lenger opp på Jordal. På Vålerenga skole var han en flink elev.

Han var så dyktig at han var en av de få fra Vålerenga som gikk videre på "Katta".

Da Arne var bare 8 år gammel, mistet han faren sin i tuberkulose. Han ble selv offer for denne sykdommen før han var ferdig med utdannelsen sin, men var av de heldige som overlevde de to utbruddene han hadde av sykdommen. Hans engasjement i Tuberkuløses Hjelpeorganisasjon skulle også bety mye for Arne. Det var også der han traff sin utkårede, Solveig. Sammen kjempet de tuberkuløses kamp gjennom denne organisasjonen som senere ble Landsforeningen for hjerte- og lungesyke.

Da historielaget skulle markere sin tiårige eksistens i 2002 ved å gi ut bok, var Arne ivrig som forfatter. Vi ble alle fascinerte av hans forteller glede. Flere steder i boka har han skrevet om livet sitt på Vålerenga. Arbeidet med boka inspirerte han nok til å fortsette skrivinga. Da LHL kort etter feiret sine seksti år, fikk han god hjelp til å gi ut et flott hefte. Dette hadde han mye arbeide med. Her skrev han mer detaljert om sin oppvekst på Vålerenga og hva som skjedde etter at han ble rammet av tuberkulose. Han ga også historielaget et betydelig opplag av dette heftet slik at vi kunne selge det og spre hans gripende historie fra bydelen.

Arne sa flere ganger at han ikke hadde levd så lenge hvis han ikke hadde historielaget. Der fikk han treffe andre med interesse for Vålerenga. Der fikk han brukt det han satt inne med om bydelen og fant noen som brydde seg om det. Han ble engasjert i noe og var til nytte.

Mitt siste møte med Arne var tre dager før han døde. Da lå han på isolat på Lovisenberg sykehus. Legene var ikke sikre på om han igjen hadde fått smittsom tuberkulose. Til tross for at Arne var svak, ville han at jeg skulle komme på besøk. Han satt i senga da jeg kom og var tydelig glad for å se meg. Vi snakket sammen om sykdommen og selvfølgelig om historielaget. Jeg fortalte om bydelsvandringa vi skal ha i juni, og han stilte spørsmål og var engasjert. Så sier han: "Det er rart å tenke på at det snart er slutt". Da svarte jeg: "Det er jo ikke sikkert det er det, for legene sier jo at du skal bli frisk". Jeg la til: "Du bør jo tenke på at du har hatt et langt og innholdsrikt liv, og at du tross alt har fått oppleve utrolig mye". Dette var han helt

enig i. Etter hvert skjønte jeg at han begynte å bli sliten. Vi ble enige om at vi snart skulle sees igjen. Tirsdag kom imidlertid beskjeden om at han var død.

Arne. Du har vært en utrolig viktig støttespiller for oss i historielaget og betydd veldig mye for oss. Du har også blitt en nær og god venn for flere av oss. Vi kommer alle til å savne deg stort. Takk Arne!

Mitt kongerike

*Vålerenga, du skal vite
at jeg har deg meget kjær.
Helt fra jeg var bitte liten
har jeg levd og åndet her.*

*Rundt omkring på dine gater
tok jeg mine første skritt.
Siden ble du i mitt hjerte
selve kongeriket mitt!*

*Dine små, forkomne trehus
som jeg kjenner ut og inn,
ble for meg i tidens fylde
perler i mitt vare sinn.*

*Her hos deg, på dine lokker
var jeg alltid glad og fri.
Her ble mine åpne sanser
stemt av drøm og poesi.*

*Derfor vil jeg dypt og ærbødig
nygne lavt min takk og pris,
her jeg går og mediterer
i ditt sommerparadis.*

Vilhelm Holteberg Hansen "Kyttern"

DET BEGYNTE EN GANG FOR MER ENN 200 ÅR SIDEN.

En fortelling om Birkenbusch, Steensgaard, Bretteville og noen flere.

Anne Teppen

Historien handler om en biskop, en ung husholderske, en kontorist, noen unge jomfruer, den franske adel og annet fint folk, og en geskjeftig frue med stor interesse og kunnskap om livet i Kristiania omkring 1800. Sentralt i historien står gården Waaler-eng bedre kjent som Vålerengen Hovedgård eller Vålerenga prestegård som vi sier i våre dager.

For å sette oss i den riktige tidsepoken, kan vi nevne at den franske revolusjonen startet 14.juli 1789 og Napoleon Bonaparte kronet seg selv til keiser i 1804. I England var Horatio Nelson (1742-1810) den store sjøhelten som falt i slaget ved Trafalgar. I Amerika ble den verdifulle teen kastet i protest på havet i 1773. (The Boston Teaparty).

Den amerikanske uavhengighetserklæringen kom i 1776. I Norge utarbeidet Erik Pontoppidan et norgeskart i 1785.

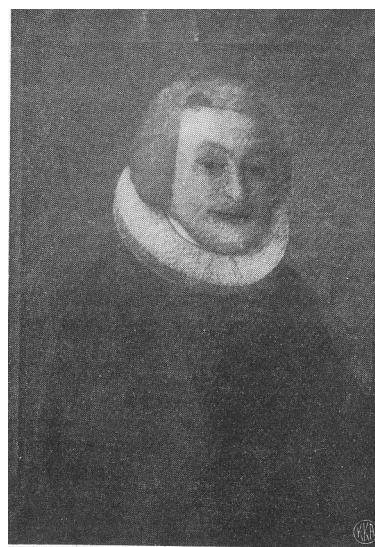
Vi gikk fra å være under Danmark til en union med Sverige, og vi vet alle hva som hendte på Eidsvoll i 1814. 9.oktober 1825 satte sluppen «Restauration» kurs fra Norge til New York med 53 immigranter.

I 1801 var det i sentrum av Oslo/Kristiania 8931 innbyggere, og totalt i Oslo/Kristiania/Aker bodde

det bare 16815 mennesker.

Christen Schmidt

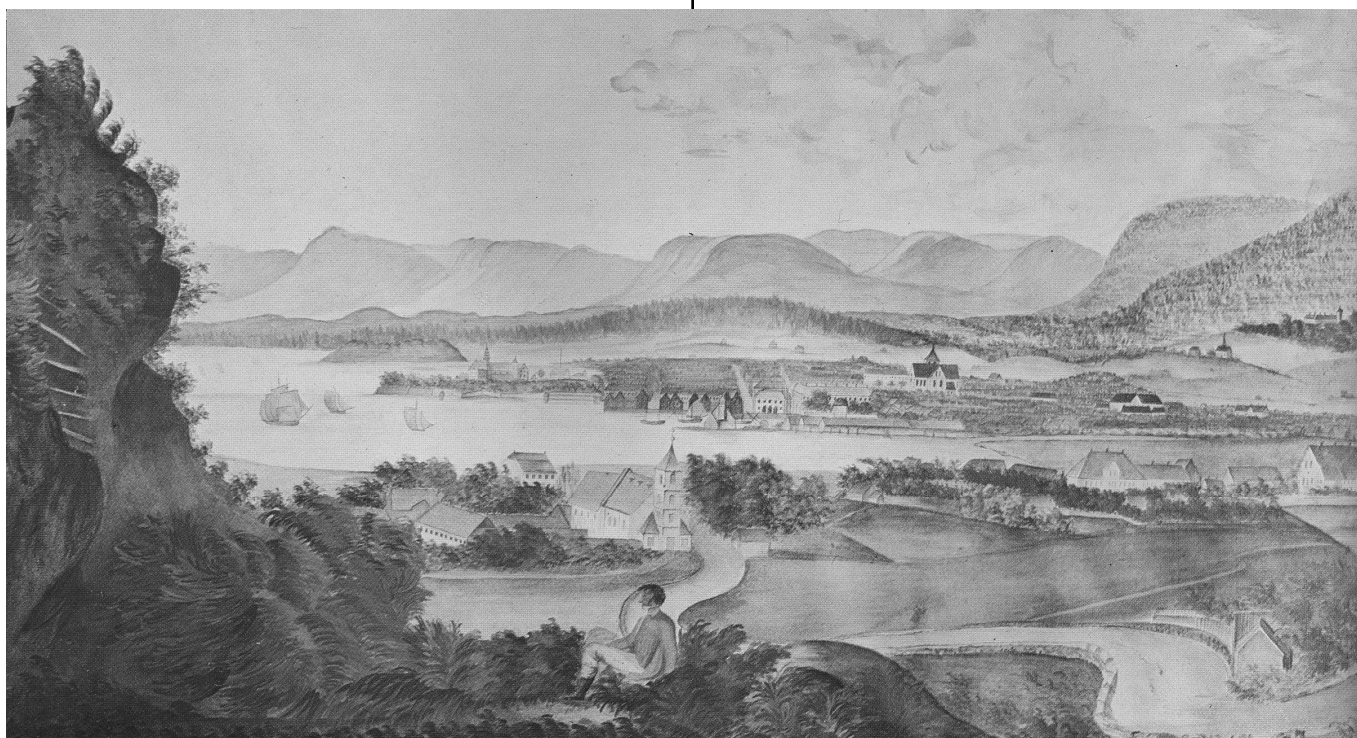
Vi begynner med biskopen, Christen Schmidt.

BISKOP CHRISTEN SCHMIDT
f. 1727 † 1804.
Efter Maleri i Vor Frelsers Kirke.

Uten han hadde denne historien ikke blitt knyttet til Vålerenga. Han ble født 22/2-1727 på Kongsvinger. Hans far het Hans Jacob Schmidt og var sogneprest i Vinger. Moren hans het Alethe Sørensdatter Lemmich. I 1759 giftet han seg med sin kusine Petronelle Lemmich, hvis far også var sogneprest. Christen tok teologisk embets-

eksamen i Kristiania med laud. Han var først huslærer i Norge. Så reiste han ut som skipsprest og foretok to turer til Trankebar. Trankebar var en dansk koloni i India, sør for Madras på Coro-

Utsikt fra Ekeberg med Oslo Kirke og Hospital i forgrunnen, malt av Margrethe Kristine Tholstrup datert 19.juli 1814

mandel kysten. Det tok 6 måneder hver vei med båt å komme dit. (Peter Anker fra Fredrikshald var generalguvernør der fra 1787 til 1801-1802 da britene overtok). Han var sogneprest på Lolland og i Asminderød på Sjælland. Den siste stillingen innebar også slottsprest på Fredensborg. Der spilte han en rolle i sammensvergelsen mot Struensee og ble utnevnt til dansk hoffprest. (Johan Friedrich Struensee, 1737-1772, ble sjef for den danske regjering i 1770, flyttet samme år inn på slottet og ble dronningens elsker. Ved siden av Struensees utfordrende reformpolitikk var hans forhold til kongeparet årsak til det hat som snart reiste seg mot han og som førte til at han ble styrtet ved et komplott, dømt til døden og henrettet i 1772.).

Fra 1773 og frem til sin død i 1804, var Schmidt biskop i Akershus. Han bodde i bispegården i Oslo (i Gamlebyen), og disponerte over Vålerengen hvor han likte seg godt. Oslo/Akershus bispedømme strakte seg helt til Røros og fra Svinesund til Lesjaskog, så det ble lange reiser for biskopen. Han hadde ord på seg for å være meget veltalende, men han var streng og ville i 1777 bruke gapestokk på «natteløbere». Likeledes ville han at soldater som hadde forbrudt seg skulle løpe tre ganger spissrot blant 150 mann. Herrnhutere og haugianere hadde han imot, og i 1802 innkalte han Hans Nielsen Hauge med venner for å formane dem. De ble fengslet, men snart sluppet fri igjen. Hans Nielsen Hauge svarte med å sende et brev til biskopen med velmente sjelesørgerråd og en levnetsbeskrivelse. Biskop Schmidt har æren for at Vaisenhuset, et mislykket prosjekt fra 1648 ble gjenopptatt og kunne begynne sin virksomhet 1.oktober 1778. Da Deichmanske bibliotek åpnet 2.januar 1785, var det han som holdt festtalen. Som kontrast til strengheten han utviste, tok både samtid og ettertid avstand fra kortspill og selskapelighet i bispegården. 11.november 1798 blir Christen enkemann, men gifter seg 5 år senere, 9/11-1803 med Ingeborg Catharina Birkenbush.

På Gamlebyen gravlund i hjørnet mot syd-vest, er biskop Christen Schmidt stedt til hvile under en stor støpejernsplate.

Gården Waaler-Eng lå, ifølge matrikkelen fra 1723, som en av Oslo bispestols

«pertinenser». Bispestolen eier også Etterstad, men selger den i 1795 til ekserserplass. I 1804 blir Vålerenga gård enkesete, en form for pensjon for biskopens enke. I den kongelige forordning heter det at «en Bispestolen tilliggende Jord-Vei, Vaaler-Engen kaldet, ¼ Miil fra Christiania, hvorpaa kan fødes 4 Køer og 1 Hest, skal være Enkesæde for Biskoppens Enke».

Og enka - det er Ingeborg Catharina Birkenbush.

Kopi av bilde lånt av Anna-Marie Steensgaard

Ingeborg Catharina Birkenbush

Ingeborg Catharina ble født 27.mars 1778. Hennes fars slekt kom fra Tisled i Danmark, antakelig fra Holstein, som da tilhørte Danmark. Hennes mor, Anna Sophie, døde i barselseng da Ingeborg ble født. Hennes far, kjøpmann Frederik Birkenbusch giftet seg igjen med jomfru Bølling. Hun ble en streng stemor for Ingeborg. Etter noen år kom Ingeborg til sin onkel, Mogens Thorsen. Ingeborgs mor var søster til Mogens Thorsen. Foreldrene deres var Ole Balle Thorsen (1744-1826) og Anna Knudsdatter Heftye (1757-1832). Mogens Thorsen var skipsreder, og er kjent for, sammen med sin hustru Elsbetha Heftye å ha etablert «Stiftelsen for verdige uforsørgede enker eller ugifte kvinner av den dannede klasse» og «Mogens Thorsen og hustrus under-

støttelse for sjømenn». Mogens Thorsen har fått en gate i Oslo oppkalt etter seg.

Ingeborg Catharina gikk i en god skole. Hun lærte alt om husstell og mangt og meget om håndarbeid. En del boklig lærdom hadde hun også, og det var ikke så vanlig blant kvinner den gangen. Hun fikk jobb som husbestyrerinne blant annet hos kjøpmann Bøgh. Ingeborg var altså veloppdragen, dyktig og arbeidsom. Hun var 21 år da hun fikk stillingen som husbestyrerinne hos biskop Schmidt. I slutten av 1803 giftet hun seg med den aldrende biskopen. 11 måneder senere var hun enke. Hun var 26 år og satt med disposisjonsretten over Vålerengen gård med store innmarker. Hun måtte være et godt parti for en ung mann. I 1806 giftet hun seg på nytt med den 30 år gamle Lars Steensgaard og fikk ti barn. 5 av disse døde som små. 1 døde som voksen (26 år). Av de fire som var igjen var det tre piker og en gutt, Martine, Jeanette Emilie, Ferdinanda Augusta Wilhelmine og Carl.

«Onde tunger» (Conradine Dunker ?) har antydning at Ingeborg var en slu kvinne som forledet biskopen til å fri. Ingeborgs datter, Jeanette Emilie Bretteville, har fortalt følgende til familien:

- Biskopen var enkekann med voksen datter, som var snill, men hadde små evner. Sønnene var allerede embetsmenn. Dette var i begynnelsen av århundret (1800), og da ble biskopen og amtmannen ansett som de mest fornemme i hovedstaden. Min mor hadde vært hos biskopen i 4 år, da tjeneren en morgen kom med bud fra Hans Nåde, som biskopen dengang ble kaldt, at han ønsket å tale med jomfruen. Hun trodde det var noe med husholdningen. Da hun kom inn på hans kontor, spurte han henne om hun var forlovet, hvortil hun svarte et bestemt nei. «Kan De tenke Dem å gifte Dem med meg?» spurte biskopen. «De kan ikke elske meg, men De kan akte meg, og det må De også gjøre. Som min hustru kan jeg også sørge for Deres fremtid etter min død.»

Han var da 76 år, og måtte vel være av en alvorlig karakter, for han hadde sin likkiste stående ferdig i en korridor, som han passerte daglig. Mor ble naturligvis veldig forbauset da biskopen fridde, men hun hadde, som hun fortalte, slik ærefrykt for ham at hun kunne liksom ikke svare annet enn - ja- når han syntes det skulle være best

for henne å inngå ekteskap. Hun hadde heller ingen grund til å angre på det i det korte året hun var gift med biskopen. Etter mors -ja- sa biskopen: «Nåvel, så gjør Dem ferdig. Klokken 11 står vognen for døren som skal bringe oss til kirken hvor presten venter.» Presten Sandberg var prest i Oslo og hadde vært hos biskopen om aftenen og ble anmodet om å være i kirken på den tid, da det muligens ville komme et brudepar. Det var underlige forhold den gang, og bortførelser og hemmelige giftemål var ikke sjeldne, men Sandberg hadde nok ikke ventet dette.

Etter middagen (bryllupsmiddagen) ga biskopen min mor 300 daler og ba henne dra inn til byen og kjøpe garderobe passende i hennes forandrede stilling. Datteren (biskopens) fulgte med henne. Mor sto alltid i et godt og kjærlig forhold til biskopens datter, som ikke ble gift, og som ikke sjelden kom hjem til oss.

Om året som bispinne vet jeg intet å berette uten om den siste aften. Som bispinne var mor kommet i et meget vennskapelig forhold til generalinne Vachnitz, som bodde skrå overfor bispegården i Platougården. Generalinnen hadde kommet for å høre hvordan det sto til med biskopen, som lå i forkjølelse, og etter å ha talt litt med ham, ble hun fulgt av mor til utgangsdøren. Her sto de og talte litt om at de håpet forkjølelsen snart måtte være over. Så kom tjeneren med beskjed fra biskopen at hun måtte komme opp til ham. Da mor kom til sengen, la han hastig sin hånd på hennes hode og velsignet henne og dermed var livet utslukt.

Vålerengen tilfalt mor som enkesete, i henhold til loven. Det var ordnet slik at hun skulle ha inntektene derfra like til sin død, uansett om hun giftet seg igjen. -

Ingeborg Catharina Steensgaard ble 78 år og fikk mange barnebarn. Hun døde 19.februar 1856.

Conradine Birgitte Dunker

Conradine ble født i Kristiania 25/8-1780. Hennes foreldre var consumptions-inspecteur Johannes Matthias Hansteen (født i Danmark) og Anne Catharine Treschow fra Halden. Hun giftet seg først med artillerikaptein Ulrik Anton Nicolai Blix Aamodt og fikk en datter med ham. Hun ble enke i 1806 og giftet seg igjen året etter med churfyrstelig Hessisk Bergassessor Johan Frederik Wilhelm Dunker. De fikk 3 sønner og 2 døtre. Bortsett fra 3 år i Tyskland, mellom 1807 til 1810, bodde de i Kristiania frem til 1831 da de flyttet til Trondheim. Sine siste

leveår fra 1857 tilbrakte Conradine i sin fødeby, hvis selskapelige og kunstneriske liv hun omfattet med stor interesse.

Hun døde på sønnens, regjeringsadvokat Dunkers landsted på Malmøen ved Christiania 11/9-1866.

Som en skarp og dyktig iakttaker har Conradine etterlatt seg en unik samling fortellinger. Brev og nedtegnelser er samlet i en bok som heter «Gamle dage» med undertittel «erindringer og tidsbilleder». Conradine var jevn gammel med Ingeborg Catharina Birkenbush, og et av kapitlene i boka handler om henne. Det virker ikke som Conradine likte Ingeborg særlig godt. For det første kaller hun henne Birkenbusk, er ikke nådig om hennes utseende eller oppførsel, og et par «fakta» er beviselig gale.

Conradine forteller i boken sin at hun som barn bodde i Øvre Slotsgade, men at hennes far også kjøpte en eiendom i Gamlebyen. Eiendommen lå like overfor Ladegården, og på tomten hadde det stått et nonnekloster. De gamle ruinene måtte gi plass for en ny bygning. Det var kanskje i Gamlebyen at Conradine stiftet bekjentskap med Ingeborg som var husholderske hos biskopen i bispegården like ved.

Her kommer det noen utdrag av teksten til Conradine i litt nyere språkdrakt:

«En genistrek av jomfru Birkenbusk»

«Handlingen foregikk i 1804, jomfruen var dengang 24 år. Hun synes meg dengang å være mere stygg enn smukk. Hun hadde en mørk, sterk ansiktsfarge, tykke lepper og kinn, kullsort hår og tykke sorte øyenbryn. Men hun var hva våre bønder kaller et levandes kvinnfolk og av franskmennene kalles Les laides qui plaisent. De unge herrer som ofte spøkte med henne sa til henne: Stygg er du Buska, men vi liker deg godt. Hun var forlovet med klokkestøper Smith, og aftenen før hun utførte sin genistrek hadde hun vært innom ham. Hun hadde en tipp om halsen (et stykke skinn som damene bar, som vi nå kaller boa). Smith tok den fra henne til pant på at hun skulle komme igjen. Her må jeg bemerke at jeg har gjort meg den regel aldri å skrive noe jeg ikke selv, så og si, har vært vitne til, men dette siste jeg har fortalt, har jeg bare fra høremsagen, og man vet jo at sånt ikke alltid er til å stole på. Hun var husholderske hos biskop Schmidt i Oslo.

Biskop Schmidt hadde to sønner, som begge var prester. Begge var gift og ingen bodde i nærheten av sin far. De var begge i mere eller mindre grad begavet med ånd og geni og et smukt ytre. Deres eneste søster var derimot stemoderlig behandlet av naturen i enhver henseende. Hun var ikke vanvittig, men grensen temmelig nær.»

«Om biskopen selv vet jeg ikke stort mere enn at han gjerne ville ha selskap hos seg. En gang hver vinter ga han et stort ball i bispegården og så med velbehag at ungdommen moret seg.»

Generalinne Sehested bodde i Ladegården. Hun var god venn med familien Schilling som hadde en tallrik barneflokk å forsørge. De ble ofte innbudt til Ladegården, og her stiftet de bekjenskap med biskop Schmidt og hans datter. Conradine skriver videre:

«De (familien Schilling) var gode og aktverdige mennesker, og fru Sehested la en plan for å sikre datteren, Charlotte, et rikelig utkomme. Biskop Schmidt var 76 år og hadde vært enkemann i 30 år. Biskopen av Akershus var bundet til å betale sin forgjengers enke 700 riksdaler årlig av bispestolen. I Schmidts tid hadde det ikke vært noen bispeenke i Akershus. Schillings datter, Charlotte, var nå 17 år, og fru Sehested foreslo bispen å la seg vie til

frøken Shilling for å skaffe henne pensjonen. Den gamle samtykket uten betenkning, og pikens far og mor mottok tilbudet med glede. Den unge pike hadde vel noen betenkeligheter, som hun betrodde sin far, men han forsikret henne på at hun aldeles ikke hadde noe sånt å frykte, og hun samtykket. Det var ingen tid å miste. Sigwardt, prest i Oslo, fikk beskjed om å innfinne seg i kirken på et bestemt klokkeslett, for å forrette vielsen. Bispens vogn ble sendt avsted for å hente Schilling, fruen og den unge brud. Men fru Schilling hadde om natten nedkommet med enda en datter og ville ikke unnvære sin voksne datter nettopp denne dagen. Hun ba derfor om at seremonien måtte utsettes noen dager. Da vognen nå kom tilbake, og man i bispegården fikk denne beskjeden, benyttet jomfru Birkenbusk seg av anledningen. Hun forestilte frøken Schmidt at dersom hun kunne overtale sin far til å la seg vie til henne (jomfru Birkenbusk) skulle hun (frøken Schmidt) ha bare gammen og gode dager, nøkkelen til vinkjelleren og om kort tid en ektemann. Frøken Schmidt gikk derpå inn til sin far, falt på kne for ham med bønn om å la seg vie til frøken Birkenbusk. Alderen hadde svekket den gamle mannen slik at han gjorde det de ville. Han lot seg føre i vognen med sin datter og jomfru Birkenbusk og forlangte av Sigwardt, som ventet i kirken, å bli viet til denne jomfru.

Sigwardt måtte vel oppfylle hans forlangende. Fru Sehested sto i sitt vindu og så biskopens vogn kjøre til kirken og gledet seg over at hennes plan, som hun nå trodde, gikk i oppfyllelse. Da Sigwardt gikk fra kirken kom han innom henne. Med et utbrudd av glede sa hun: Har De nå viet biskopen? Ja, svarte Sigwardt, men vet Deres nåde til hvem? Ikke til frøken Schilling. Nei, til hans husholderske.»

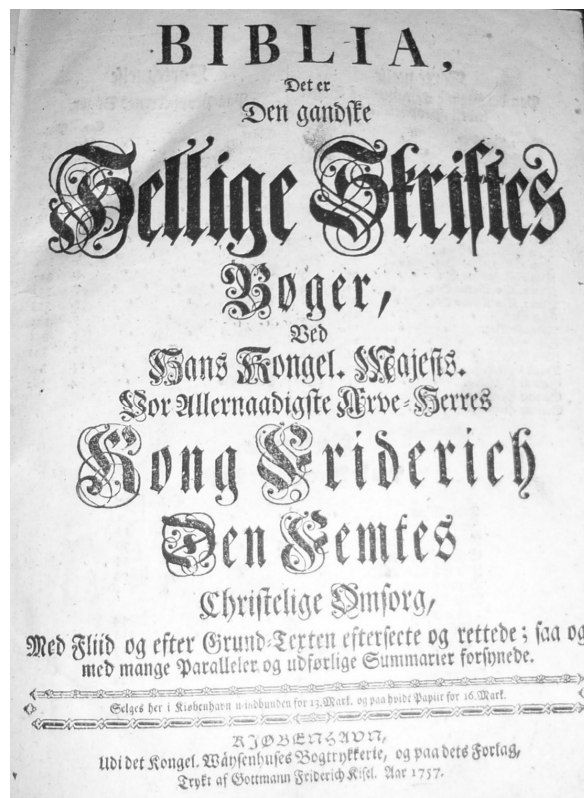
11 måneder senere døde biskop Christen Schmidt og Ingeborg er bispeenke.

Coradine Dunker fortsetter historien:

«Den unge bispinne levde nå rett behagelig. Hun holdt egen husholdning, og jeg møtte henne ofte i muntert selskap, snart til hest, snart til fots. Jeg tviler ikke på at hun hadde friere, men ingen som fristet henne til å gi slipp på pensjonen, før Steensgaard meldte seg. Det var tre brødre Steensgaard, en buntmaker, en maler og den yngste som var ugift, var kontorist. De to eldste hadde jeg litt be-

kjenskap til. Den yngste har jeg bare sett i forbigående. Han var ung, smukk og så ut til å være en beskjeden ung mann. Bispinnen gjorde nå biskop Bech det forslag at hun ville nøye seg med halve pensjonen, hvis han ville forplikte seg til å betale henne denne halvdel, enten hun var gift eller ugift. Biskop Bech tenkte seg lenge om. Dersom jeg avslår hennes tilbud, hørte jeg ham si, så vil Steensgaard kanskje ikke ha henne, eller hun selv vil trekke seg for å beholde pensjonen. Går jeg med på hennes forslag er det likevel en lettelse for meg. Han oppfylte hennes forlangende, og hun ektet Steensgaard. I mange år etterpå kalte almenen henne bispinne Steensgaard.

Fortsettes neste nummer!

Bibel fra 1757: Etter Biskop Smith, bilde A-M Steensgaard TAKK

Tusen takk til Anna Marie Steensgaard og hennes datter, Anne Kathrine, for kopier av Lars Steensgaards opptegetninger, slektskart og bilder, og for hyggelige samtaler på telefon. Stor takk til Jeanette Bretteville og især hennes onkel Tom Bretteville for lån av bilder og opptegetninger over slektshistorien. Takk for hyggelig telefonsamtale med Erik Birkenbush Steffens. Takk til Riksarkivet og Deichmanske bibliotek i sentrum og på Oppsal for god service.

KILDER

Bladet Husmoderen 19.årgang 1905, Norsk biografisk leksikon, Byminner nr.3 1969, St.Hallvard 4/81, Conradine Dunker «Gamle Dage», Yngvar Ustvedt «Trankebar, nordmenn i de gamle tropekolonier», Norske slægter 1915, Historisk Tidsskrift 1886, Den norske kirkes biskoper etter reformasjonen, Statistisk årbok for Oslo og Aschehougs Verdenshistorie.

VÅLERENGA HISTORIELAGs bydelsvandring 12. juni 2006 kl. 18.00

Frammøte på Grønvoll gård i Grenseveien 95 (To lave, gule trehus og et rødt stabbur rett bak Fyrstikktorget).

Adkomst med alle T-baner bortsett fra linje 5 til Helsfyr stasjon eller med bl.a. busslinjene 37 og 21 til Helsfyr

Vi skal i år starte vår vandring i Vålerengas nærområder, Grønvoll, Malerhaugen, Ensjø og Gladengen. Her vil vi høre om dette områdets interessante historie og besøke steder hvor mange fra Vålerenga hadde sitt daglige arbeide. Vi avslutter dog turen på et av Vålerengas stamsteder, ærverdige Kafè Eno.

Stopp 1 Grønvoll gård (i Grenseveien 95)

Vi får høre litt om dette områdets historie, gårder som fantes her og hvordan det ble bygget ut etter at fyrstikkfabrikken kom hit til Grønvoll.

Vi møter en representant fra en arbeiderfamilie som selv bodde her ved fabrikken.

Stopp 2 Fyrstikktorget (ved Karoline Kristiansens Pub & Spiseri)

Her inne på den gamle fyrstikkfabrikkens område får vi høre om arbeidsforholdene og streiken i 1889.

En som jobbet her da, var fyrstikkarbeidersken Karoline Kristiansen fra Vålerenga, og vi får hennes historie.

Vi hilser på en som senere selv hadde sitt arbeide her.

Stopp 3 Bestyrerboligen (i Fyrstikkalléen)

Mer interessant historie om fyrstikkfabrikken.

Stopp 4 Malerhaugen gård (ved fengselet)

På denne gården holdt i sin tid lensmannen i Aker til og her var også fengsel.

Vi får høre mer om dette og hva som skjedde etterpå med gården.

Stopp 5 Ensjø (ved Ensjøhjemmet)

Denne gården huset tidligere en av landets største "teglsteinsbaroner" som eide flere teglverk i området.

Han hadde mange folk i arbeid på teglverkene sine og her ble det alvorlige opptøyer mot han.

Stopp 6 Gladengen (i Ensjøsvingen)

Dette var en liten gård som i en tid lå i grenselandet mellom byen og Aker.

Vi kikker også på grensesteinen som ble satt opp her.

Stopp 7 Jordal (ved Hedmarksgata)

I dette området ble det også anlagt teglverk ved Hovinbekken.

Her kom etter hvert både trikkehall, idrettsbane, idrettslag, ishockey- og kunstløpsbane, idrettshaller og skole.

Stopp 8 Kafè Eno (Strømsveien 1)

Dette er det eldste eksisterende serveringsstedet på Vålerenga.

Vi avslutter vår vandring her, og det blir mulighet for å kjøpe seg noe å drikke og å bite i.

Velkommen til bydelsvandring med VÅLERENGA HISTORIELAG.

Even Haugseth

MEDLEMSMØTE TIRSDAG 25. APRIL 2006.

Björg Staal

Dette medlemsmøtet foregikk i Vålerengen kirkes flotte menighetssal, en meget hyggelig avveksling fra vårt vanlige tilholdssted. Av flere grunner

måtte også møtedagen endres denne gang, men det hindret ikke medlemmene i å møte fram. Godt over 70 personer fikk være med på et møte viet kunst og kultur.

Programmet for medlemsmøtet omfattet blant annet kirken, kunsten og brannen.

Knut Roar Westbye fortalte kirkens historie fra den ble innviet i 1902 og fram til den store kirkebrannen i 1979 – da all kunstnerisk utsmykning ble flammens rov. Heldigvis hadde den meget kunstinteresserte kapellan Odd Øverland Hansen, fotografert de fleste glass- og veggmaleriene. Knut Roar kunne ved hjelp av ”nymotens” teknikk, vise en del av disse bildene på stort lerret mens hans kåserte.

Det var i 1905 at kunstneren Emanuel Vigeland fikk i oppdrag å lage freskomalerier i kirken, den gang de første i sitt slag i Norge. Han malte forskjellige motiver flere steder i kirkerommet, og mange vil særlig huske altertavlen og det store treet med de røde eplene. Fragmenter av veggmalerier som ble reddet etter brannen henger i kirkesalen.

Emanuel Vigeland malte også to glassmalerier, men i 1915 var det slutt på pengene. I 1965 fikk imidlertid sønnen Per Vigeland i oppdrag å fullføre de resterende glassmaleriene.

Alt innvendig ble ødelagt ved brannen, men veggene, tårnet og spiret sto igjen. Kirken kunne gjen-

reises og ble vigslet på nytt i 1984. Den nye framstår naturlig nok mer moderne, malt i lyse farger og med ny altertavle laget av klokker Frank Tore Melby og med glassmalerier av kunstneren Håkon Bleken.

Sogneprest Einar Gelius fortalte om dagens kirke, som er en åpen kirke med mange forskjellige aktiviteter. Han snakket om den nye trenden ved å bo på østkanten, som han også merket godt i sin virksomhet som prest. Vålerenga menighet har mange flere vielser, dåp og begravelser enn en del andre menigheter. Han synes – som en god del andre – at det er fint å bo på Vålerenga. Beboerne føler et fellesskap og identitet til bydelen som er unikt, men tidas rastløshet kan en også merke. Presten er åpen for det meste og har få om ingen stengsler for hva kirken kan ta del i.

Historielagets omtalte DVD om Vålerenga er ferdig innspilt og en demo utgave ble vist, og det var mulig å få kjøpt filmen på stedet. Det var det mange som benyttet seg av, og de medbrakte eksemplarene ble utsolgt på null komma null.

Bak denne utgivelsen er Tor Høgvard en viktig person. Han kontaktet historielaget for å høre om det var interesse for å lage en film om Vålerenga. Slik oppsto et meget godt samarbeid om dette prosjektet, som er blitt til den DVDen vi nå kan presentere.

Even Haugseth takket Tor Høgvard med blomster og vin. Einar Gelius fikk også en oppmerksomhet – og møtedeltakerne hygget seg med bevertningen.

Tor Høgvard fikk fortjent oppmerksomhet av Even

Vålerengahistorie, fortsatt fra forrige nummer

Frank Pedersen tekst og foto

Jeg hadde en onkel og tante som bodde i Smedgata på Enerhaugen. Der var vi mye. Vi gikk som regel. Ned Åkebergveien og forbi badet som lå i bønn av Smedgata. Der var jeg av og til og badet sammen med faren min. Mellom brannstasjonen på Grønland og Grønland kirke er det en bratt gate. Om vinteren lagde vi hopp mitt i bakken og hoppa på ski. Sletta var i Grønlandsleiret så du skjønner det var ikke mye biltrafikk den gang. Der nede på Grønland fikk jeg også mitt første møte med Deichman.

Ellers om vinteren var det vanlig å gå på skitur om søndagene. Faren min og jeg, muttern var hjemme og lagde søndagsmiddag, tok trikken til Oppsal, den gikk ikke lenger. Så gikk vi bort Østmarkveien og bortover noen jorder der Bøler ligger nå og videre til Nøkle vann. Derfra opp til Østmarksetra hvor vi spiste og drakk kakao. Hjemover ned til Oppsal via Brynseng og Fagerlia, over jernbanelinja på Etterstad og hjem. Sommerferiene var en tid vi lengta etter. Vi leide et lite hus på Tofte i Hurum sammen med resten av onklene og tantene mine. Det ble ganske mange men vi hadde ikke store krav den gang. Vi var der nesten hele sommeren mens faren min og de andre mannfolka tok båten til og fra byen i helgene, de såkalte pappabåtene.

Besteforeldrene mine leide også ei lita hytte på Bekkelaget i Enebakk. Han som eide gården heter Sulerud. Han hadde en sønn som het Bjørn og var ivrig i friidrett. Hver lørdag formiddag samlet det seg en haug av unger på tunet og drev med kulestøt, lengdehopp og alt mulig annet. Etter endt økt løp vi gjennom skogen opp til Lysern og bada. Vi unger var med på vanlig gårdsarbeid. Når høyet skulle inn var vi med og stampa høyet. Det var tiden før traktor, så det var hest og vogn. Og så hoppa vi i høyet.

Bryggearbeiderne hadde et feriehjem på Drolsum ved Tyrifjorden. Når vi fikk leie der sto jubelen i taket. Lørdag var det avgang fra Østbanen. Vi kjørte i de gamle vognene med kupeer. Vel fremme på Drolsum sto bonden på gården klar med hest og høyvogn for å frakte pargasset til alle ned til feriehjemmet. Der var det 16 hytter og fire leiligheter på gården. Gården var forpakta bort til en som het Hellum.

Da jeg var ferdig med sjette klasse skulle jeg på feriekoloni i fire uker på Hudøy. Vi møtte opp på

Møllergata skole og ble bussa til Tjøme. Der tok vi båten over til Hudøy. Midt i fjorden ligger det en båt av betong som hadde forlist. Den het visstnok Sylvester. Vel fremme gikk vi til hver vår koloni. Jeg og Fred og Bjørn skulle til Bukta. Der var det to store sovesaler, hver på en 20-30 senger. De lå i 2. etasje. Vi kom på sovesal 1, den til høyre opp trappa. I enden av sovesalen sto ei pissebøtte like ved ei sklie som gikk ned og ut av huset. I 1. etasje var det spisesal. Når vi hadde spist middag måtte vi være i ro en time før vi fikk gjøre stort sett hva vi ville. Det var få restriksjoner, bortsett fra at vi ikke fikk bade uten tilsyn av onkel. Vi tjuvbada likevel. Utedassen var et syn for seg, den hadde 12 eller 14 hull, men ett av hølra turte vi ikke bruke, for en av gutta hadde kasta en hoggorm oppi der. Ellers så begynte spøkelsesstia ved Bukta. Den gikk gjennom skogen, som var mørk og farlig, frem til en nydelig badebukt på andre sida. Der lå også fosforøya hvor det lyste i hulene. Der gravde vi også etter store skjell, lignende de skjella som Shell bruker i reklamen sin. Ellers så spilte vi mye fotball. Jeg husker spesielt godt en fotballkamp mot Høgda hvor jeg spilte høyreback. Bjørn sto i mål. Det kom et tilbakespill mot meg som jeg skulle klarere. Men dessverre, et gærnt treff på ballen og den gikk inn i motsatt hjørne av der Bjørn sto. Nydelig mål, men dessverre sjølmål. Jeg fikk ikke spille 2. omgang.

Den første jobben jeg hadde, var som visergutt hos Tytingvåg. Han drev en kolonialforretning på hjørnet av Islandsgata og Orknøygata. Jeg var vel rundt 12 da jeg fikk jobben etter Thor. Før han var det Jan Arne som hadde den. Lønna var 7 kroner og arbeidstida var fredag etter skoletid og lørdag etter skoletid. Etter en stund gikk lønna opp til 10 kroner og jeg måtte betale for meg hjemme. Hvor mye det var husker jeg ikke men jeg tror det var et par kroner. Jobben besto i å bringe kolonialvarer rundt til folk i strøket. Til hjelp hadde jeg ei drakjerre. Tytingvåg dreiv en gammaldags kolonialforretning med disk, og bak disken regjerte Tytingvåg selv, med hjelp av kona og en dame. Jeg husker at folk var veldig takknemlige da jeg kom med varer til dem og jeg fikk stadig en 25-øre eller en 50-øre i driks.

Omtrent på denne tida begynte jeg å røyke. Jeg husker godt den første røyken jeg tok. Det skjedde på store Jordal under tribunen på høyre side av ho-

vedporten. Jeg og to til, jeg husker ikke hvem jeg var sammen med, sto sammen med noen større gutter som røyka. Jeg skulle vel kjeke meg og spurte om sneipen til en av dem. Sammen med sneipen kom instruksene og de var som følger: Pust ut, ta et godt drag og dra inn. Det var det verste jeg hadde vært med på. Jeg gikk rett i bakken, kvalm og svimmel. Men dagen etter prøvde vi igjen og da gikk det bedre. Siden den gang har jeg røyka. Vi kjøpte noen små piper som vi røyka sneiper i som vi fant på trikkeholdeplasser eller i askebegrene på Gullfisker. Det var det røykere bak og ikke-røykere foran. Vi kjøpte også røyk, Carlton eller Hobby til 1,35 for 10 stykker hos Beverly som drev tobakksforretning nederst i Islandsgata. Der fikk vi også kjøpt løse røyk til 25 øre stykket. I tobakksforretningen til Bukkenikka nede i Dalehagan fikk vi

kjøpt krigsrøyk billig. De smakte som halm. Vi røyka også tørka kastanjeblader i pipene våre. Svein og jeg hadde en fin røykeplass som lå nede i en stor beholder på det gamle asfaltkokeriet like ved sagaflisa. Da jeg var ferdig med folkeskolen begynte jeg på framhaldskolen nede i Vaterland. Den lå omtrent der hvor Oslo Spektrum ligger nå. Der var jeg i ett år og en måned, da var jeg jævlig lei skolen og ville begynne å jobbe. Jan Arne og jeg gikk da ned på arbeidskontoret og søkte jobb. Jan Arne fikk jobb som heisgutt i Rådhuset mens jeg fikk viserguttjobb i Atlas Copco som lå i Kongens gate 11. Etter halvannet år der begynte jeg i læra som maskinreparatør i samme firma. Verkstedet lå i Persveien 30

på Ulven. Det var jeg også i halvannet år. Da fikk jeg læringleplass som typograf på Oslo-avisenes Læringseskole som lå i Holbergs gate 2 og jobb i avisen Vårt Land, som den gang lå på Ankertorget. Dagen var 19. mars 1962. Den gang var Ankertorget en stor buss- holdeplass. På den plassen var det mye fylliker. Det var også mange sigøynere som hadde campingvognene sine der.

Den gangen lagde vi avisen på gamlemåten, i bly. En av mine første oppgaver var å kjøpe øl til gamlekara om morgenen. Det skremte meg litt. Det var mye fyll på arbeidsplassen i den tida. Men læretida i Vårt Land var virkelig fin. Vi lagde ikke bare avis, men hadde også et lite aksidenstrykkeri i kjellern. Vi gikk to

uker på jobb og to uker på skole, så det vi lærte på skolen, fikk vi praktisert på jobben.

Det var rundt denne tida vi begynte å gå ut om lørdagskvelden. Vi hadde mange restauranter å velge mellom, men alle stengte klokka 12, bortsett fra Telle Night, som var åpen til klokka fire. Men der var det så jævla dyrt så vi var der bare en gang. På alle restauranter var det slipstvang. Vi kledde oss opp med blådress, hvit skjorte, slips og svarte sko. Om vinteren hadde vi botfor utpå skoa så de ikke skulle bli møkkete. Så en liten oppramsing av restauranter vi vanka på: Ribo i Stortingsgata, hvor det var dans til levende musikk, Regnbuen lørdag ettermiddag, teadance fra to til halv fem med samme underholdning som om kvelden, derfra ned på Rosekjelleren til sju, derfra opp til Paviljongen som det som regel var kø for å komme inn. Der var det store muligheter til å sjekke damer. Den lå rett ovenfor Saga kino. Vi hadde jo også Kaba som lå i annen etasje over Saga, ved siden av Scala kino. Der hadde de gode karbonadesmørbrød. Cecil lå borte i Stortingsgata, der tok vi gjerne en øl og hørte på fiolinisten spille, mens Hit Cavern lå ved siden av. Vi hadde også Rondo som lå nede på Rådhusplassen opp mot Akershus festning. Det var en avholdsrestaurant for ungdom. Kjell Karlsens orkester spilte stadig der. Om sommeren var det også en uterestaurant der, byens fineste utsikt, men noe slitent klientell. Nille var også en uterestaurant som lå ved nedgangen til

Nationaltheatret stasjon og var kjempepopulær. Trocadero var en danserestaurant som lå i frimurerlosjens hus. Så hadde vi jo Lompa på Grønland med nattklubb i 2. etasje med telefoner på bordene. Den het Pigalle. Malla, gamle Amalienborg, nå Bohemen var også et sted hvor vi av og til gikk for en øl eller tre. Det var den eneste restauranten som var oppe 1. juledag og 1. nyttårsdag.

Om fredagskveldene var vi hjemme hos Arvid. Han hadde egen leilighet. Vi møttes som regel sånn rundt seks. Den gang stengte kolonialforretningene klokka fem, men siden jeg hadde vært visergutt hos Tytingvåg, kunne jeg gå bakveien og kjøpe øl. Så spilte vi bridge eller poker alt ettersom hvor mange vi var. Og så diskuterte vi. Temaene var alt mulig, fra stupetårn i marka til turist i eget land. Det hendte jo da av og til at temperaturen ble noe høy. Lørdagene møttes vi etter jobben, vi jobba om lørdagene da, hjemme hos Arvid før vi dro på Bislet Bad. Der var det svømming og badstu i et par timer før vi gikk over gata til Arena og tok

en øl og spiste litt. Så var det hjem og skifte til lørdagshabitten og ut på byen. Vi var også mye ned hos Kai i Opplandsgata. Han hadde også egen leilighet i

bakgården. Når vi var hos Kai pleide faren å span- dere pølser som vi var borte i Jattabua og kjøpte. Den lå i Strømsveien.

Vi gikk også mye på kino, særlig på Sentrum og Eldorado. Der gikk alle action-filmene. jeg husker en spesiell kveld hvor vi skulle på Sentrum. Men da vi kom dit, var det utsolgt. Det gikk også en fin film på Victoria, så vi gikk Torggata bortover og bort til Eldo. Der gikk det en film som het Dr. No. Ingen av oss hadde hørt noe om den, men vi gikk inn og så den første James Bond-filmen. Den var megastor. Vi hadde mange kinoer den gang som nå er blitt lagt ned. Det var Jarlen, Ringen, Sinsen, Kinopalæet, Victoria, Scala, Parkteatret, Sentrum, Palassteatret og flere andre.

Om vinteren gikk vi på Bislet og så på skøyte- løp. I 1960-åra var dette en megapopulær idrett.

30.000 på Bislet var ikke uvanlig. På Store stå var det så trangt av vi gutta, i tillegg til termos- er med drikke, hadde en plastkanna til å pisse på, for hadde du først kommet inn, var det ingen vei ut. I 1963 dro vi til Göteborg med Stavangerfjord for å se Europa-mesterskapet på skøyter. Det var litt av en tur. Seiern er vår gjoma over hele båten før den hadde lagt fra kaia i Oslo. Vi dro fredag kveld, Arvid, Jonna, Thor, Svein og jeg. Lørdag formiddag dro vi til Nya Ullevi med ei veske full med øl. Samme om søndag. Firedobbelt med Mai- er på sjette. Nå blei det litt av en hjemreise.

En kveld i 1966 på vårparten satt vi hjemme hos Arvid. Da begynte Thor og jeg å prate om hvor fint det ville vært å ha sett New York. Thor var gammel sjømann. Vi hadde jo tatt et par tre øl så alle trodde det ble med praten. Jeg var akkurat ferdig med læra og skulle i militæret 5. juli. Man- dagen etter gikk Thor og jeg ned til hyrekontoret til Amerikalinjen som lå på Østbanen og søkte hyre. Thor fikk hyre som kvartermester og jeg som vaske- og ryddegutt for maskinfolket. Så gikk jeg på jobben og ba om permisjon. Det fikk jeg ikke, så jeg sa opp, men da ble tonen en annen og jeg fikk permisjon. Vi dro fra Oslo 12. mai ret- ning Bergen. Fra Bergen gikk vi direkte til New York. Vi kom ut i Nordatlanteren mellom Shet- land og Orknøyene 16. mai. Det blåste full storm med orkan i kastene. Jeg blei skikkelig sjøsjuk. Det eneste jeg spiste på tre døgn var flatbrød og vann. 17. mai skulle mannskapet ha fest men jeg orka ikke. Da fikk jeg et godt råd. kjøp det ei flas- ke rom og ta et par skikkelige drammer, så er du kvitt sjøsjuken. Som sagt så gjort. Har du noen gang vært full og sjøsjuk. Ikke prøv det, det er ikke å anbefale. Været roa seg etter hvert og etter

syv dager var vi i New York. Det var stort å se innseilingen til New York. Vi passerte Frihetssta- tuen og seilte opp Hudson River og la til ved Pier 42. Det skulle vi ligge i to døgn før vi vendte nesa hjemover. Vi var kommet om morgenen, så vi måtte jobbe litt før vi fikk fri. Thor fikk ikke fri før klokka seks mens jeg gikk iland klokka ett. Vi ble enige om å møtes på

isbanen i Rockefeller Center. Der ligger det to ba- rer, en til høyre og en til venstre og vi skulle møtes på den høyre.

5. juli 1966 dro jeg i militæret. Jeg skulle møte på Hvalsmoen der Ingeniørvåpenet holdt til. Leiren ligger rett utenfor Hønefoss. Vi skulle møte renvasket og med matpakke. Vi var en ymse flokk som sto og ventet på å bli forlagt i brakkene og fordelt i tropper. Den første brakka jeg bodde på var ei gammel tyskerbrakke med åt- temannsrom. Ganske glissen og med oppflisa tre- gulv. Vi var mange forskjellige gutter fra forskjel- lige miljøer og deler av landet, men det gikk be- merkelsesverdig fint. Leiren var delt i to, øvre og nedre leir. Vi bodde i nedre mens befal, depot og matsal var i øvre. Rundt hele leiren rant Randsel- ven som kom fra Randsfjorden og endte i Tyrifjor- den. Om sommeren var det skikkelig gøy å drive med strømmen rundt hele leiren. Vi hadde også et badebasseng.

Etter en måned med rekruttskole skulle vi fordeles. Vel halvparten skulle opp til Eggemoen, mens en tropp på 48 mann skulle bli igjen på Hvalsmoen som maskinførere og biltropp. Så ble vi fordelt på de forskjellige maskiner som var i Ingeniørvåpe- net. Jeg ble bulldozerfører og fikk tildelt en Cater- pillar D7 som veide 17 tonn. Den var åpen og gikk på diesel. Men for å starte den hadde den en liten bensin hjelpemotor som vi måtte starte først. Når den var god og varm kobla vi inn dieselmotoren og slo av bensinmotoren. Den hadde hydraulisk skjær, men vi hadde også en som hadde vaiertrekk på skjæret. Det ble påstått at den hadde vært med på landgangen i Normandie. D7en var kommet til landet med Marshall-hjelpen etter 2. verdenskrig. Sammen på dozeren hadde jeg en læremester som hadde vært inne i 7 måneder og var korporal. Den første jobben vi hadde var sammen med Hønefoss kommune å lage en ny vei mellom Hvalsmoen og Eggemoen, altså mot Jevnaker. Jeg hadde ikke ser- tifikat på den tiden, men ingen stoppet og spurte om sertifikat da jeg kom kjørende med en 17 tons bulldozer.

Om vinteren hadde vi brøyteoppdrag for skogeiere og hytteeiere både på Ringkollen og i Holleia. Det

var en kald fornøyelse. Du satt ute i friluft og settet var dieseltanken som ble oppvarma av retur-diesel. I og med at eksosen var to meter foran deg og vi kjørte i skogen blåste eksosen ned sne som datt rett i hue på meg. Da vi var ferdig med økta hadde vi et ispanser på ryggen. Etter tre måneder skulle vi 48 på Hvalsmoen bli bare 24. Halvparten skulle til Eggemoen i tre måneder og etterpå nordover de siste seks månedene, resten skulle bli hjelpeinstruktører på Hvalsmoen. Vi var åtte stykker på bulldozerne og fire skulle bli igjen. Jeg var en av de heldige som fikk bli. Vi som ble hjelpeinstruktører ble korporaler og flytta til en lang brakke som var jævla trekkfull og på hvert rom var det en vedovn. Om vinteren måtte vi ha en brakkemann som fyrte i ovnene hele dagen.

Frank Pedersen, Roy, Jan Andreassen, Svein-Ivar Nilsen, Frank Arne

Henrettelser på Galgeberg lagde folkevandringer.

Minner fra Vålerenga av Sigurd Heiestad.
Arbeiderbladet Lørdag 10.januar 1981.

Som det sikkert er kjent for de fleste var Etterstad i sin tid byens rettersted (Galgeberg). Hit kom de dødsdømte for å bli lagt på steile og hjul, hengt i galgen eller mistet hode på blokka. Den siste henrettelsen fant sted her, og far til Daniel Thoresen, kjøpmann på Vålerenga - som vi tidligere har fortalt om - husket henrettelsen av de to morderne Pries og Simonsen i 1864, som ifølge mange uttalelser på den tid gjorde voldsomt inntrykk på det store publikum om var møtt fram. Det var da også en kriminalsak som hadde vagt sterke følelser, et regulært rovmord, idet de to hadde lokket en bonde med velspekket lommebok ut på båttur, drept denne og senket liket i sjøen ved Hovedøya.

Man kan regne med at hele Vålerenga var på bena på eksekusjonsdagen 24. april, ja så godt som hele byen var det. Christiania var fortsatt en småby nærmest og 5000 mennes-

ker var derfor voldsomt mye folk. I den tid var jo en offentlig henrettelse betraktet som en forestilling, til forlystelse og gru, skrekk og advarsel. Høy og lav samlet seg på Justisplass. De fleste kom til fots, noen med hest forspent kjerre, atter andre i fine ekvipasjer. Enkelte foretaksomme personer hadde kjørt arbeidsvognene sine til Etterstad, hvor man - som det heter i en skildring - kunne få stående plass for bedre å overskue det rystende drama - mot en avgift på 12 skilling.

Til å begynne med er stemningen på topp hos tilskuerne, ikke minst hos dem som flittig har besøkt øl - og kakebodene for å få seg noe styrkende under vesten.

Selve skafottet består av en firkantet tribune hvor dekket er strødd med granbar. Autoritene er kommet på plass, Akers fogd, Christianias politimester og legekommisjonen. I litt avstand av disse står bøddelen, "eksellensen" Samson Isberg, iført rød trøye og blåstripete bukser. Han skildres et sted slik "En høy, sterkbygget mann med gråsprenget skjegg og et edelt, vakkert ansikt og hjertensgode øyne"

Pries og presten Møhne ankommer og entrer tribunen. Pries er rolig, nikker vennlig til de få som oppholder seg rundt skafottet. Fogd Eker leser opp dødsdommen, og med høy stemme taler presten om at " Synden sold er døden ". Pries og hans sjelesørger kneler i en kort bønn og tar deretter avskjed med hverandre. Den dødsdømte tar av seg frakk og vest, kneler ved blokken og får sitt lommebånd bundet for øynene. Rolig legger han hodet på blokken. Folk blottet sine hoder, presten kneler igjen og begynner høyt å lese " Fader-vor ". Da ordene "Forlad vor Skyld , som vi forlader vore Skyldnere " blir framsagt, faller bøddelens øks. Legene undersøker liket, hvorefter kropp og hode blir lagt i en enkel tjærebredd kiste og kjørt bort.

Henrettelsen av Simonsen blir mer oppskakende. Simonsen er tydelig for alle dypt rystet og skremt, han er likblek da han føres opp på skafottet, tårene renner uavbrutt. Men han har krefter til å henvende seg til publikum. Knelende framfører han en enkel tale som får tårene til å flyte hos mange av de tilstedeværende. Den forferdelige misgjerning han har begått skyldes at han uten Gud hadde vandret lettsindig gjennom verden og kommet på avveier: " legg dere Guds ord på hjerte og betred omvendelsens vei. Betrakt meg som et avskrekken-de eksempel på hvor syndens vei fører ". Han ba de som var forferdet over hans udåd tilgi ham til himmelen, tok et sterkt beveget farvel med alle og ba høyt en bønn til sin Herre og frelser Jesum Kristum. Skarpretteren måtte hjelpe han av med tøyet. Idet presten begynte å si fram Fadervor, ropte Simonsen liggende med hodet på skafottet: " Herre annam min Ånd - Herre Jesus Kristus ! " Dødshugget faller. Hyl og skrik høres, enkelte besvimer, men de fleste står rystet og tause tilbake.

Noen år senere ble den neste og siste dødsdom eksekvert på Galgeberg, men da var det en annen enn Samson Isberg som førte øksen. Da lå han selv i sin grav. Det ønske han hadde uttrykt etter henrettelsen av Pries og Simonsen ble oppfylt: " Dette i dag var en forferdelig tung plikt å oppfylle. Og jeg håper Gud vil spare meg for å utføre flere henrettelser.

Årgang 9 nr. 2 - 2006

Et organ for
Vålerenga Historielag

Vålerenga Historielag

Hedmarksgata 2

0658 Oslo

Vålerenga Historielag på internett:

E-mail: vaalerenga.histlag@c2i.net

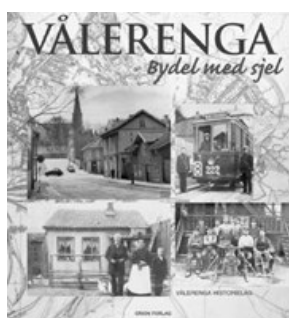
hjemmeside: <http://home.c2i.net/vaalhist>

Bankkonto: 0530 04 78222

Bøkene "Vålerenga – bydel med sjel", "Fra Sotahjørnet til Bohemen og Historielagets flotte kalender for 2005 er selvsagt å få kjøpt. Direkte hos Vålerenga Historielag, eller Kafe Eno, Vålerenga Blomster og i bokhandelen på Fyrstikktorget!

Kr 250,-

Kr 250,-

VÅLERENGA HISTORIELAG

Kalender kr 60,-

Vi ønsker stadig stoff og historier til medlemsbladet vårt. Se hva som ligger i skuffer og skap.

Leder: Even Haugseth
Nestleder: Knut Roar Westbye
Kasserer: Bjørn Granlund
Sekretær: Bjørg Staal
Styremedlem: Bjørn Arild Gjerdalen
Styremedlem: Marion Juliussen
Varamedlem: Unni Granlund

Arbeidsgrupper i historielaget:

Utgivelse av bildekalender:

Kontakt: Even Haugseth tlf. 22 57 01 66

Fotogruppe – fotografering, innsamling og avfotografering av bilder:

Kontakt: Bjørn Granlund tlf. 22 68 34 05

Idrettsgruppe – om bydelens idrettsmiljø

Kontakt: Bjørn Arild Gjerdalen tlf 90 91 92 50

Intervjugruppe – intervju interessante mennesker

Kontakt: Bjørg Staal tlf. 22 61 40 33

Medlemsavisa vår

Kontakt: Knut Roar Westbye tlf 22174884, mob 90831966

Epost: kroarb@online.no

Møtekalenderen 2006

12. juni bydelsvandring fra kl 18.00.

Møtested: Grønvoll gård

11. september medlemsmøte kl 19.00 i Senior-senteret.

14. og 15. oktober fotoutstilling kl 12.00-16.00 begge dager i Konfirmantsalen.

13. november medlemsmøte kl 19.00 i Senior-senteret.

Notér tid og sted nå!